

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 1. decembra 1869.

Gospodarske stvari.

Veliki zbor družbe kmetijske kranjske

24. novembra.

Letošnji zbor ni bil samo obilen po številu svojih družbenikov (zbralo se jih je nad 70), temuč tudi živahen po razgovorih, in važen po nekterih sklepih v prid domačega kmetijstva, kamor posebno štejemo sklepe zarad zboljšanja lanú in prediva. Trajalo je zborovanje čez dopoldne in zbor se je popoldne ob treh spet začel ter končal proti 6. uri zvečer. Na ogled postavljene so bile sledeče stvari: ruski in holandski lan v surovem stanu, potem pa v predivo izdelana v različnih stopinjah po belgiški šegi; — gosp. Rihard Dolenc je vse te reči prinesel iz Moravskega, kamor ga je letos družba kmetijska poslala z A. Piskarjem iz Motnika in J. Majaronom iz Borovnice vred, da se djansko izurijo v belgiškem izdelovanju lanú, ktero dandanes prekosí vsako drugo blagó. Razstavnica lanú in prediva Dolencéva je obračala, in to po pravici, pozornost vseh praktičnih kmetovalcev na-se. Poleg tega je bilo razstavljeno veči del za to izdelovanje potrebnega orodja, ki ga je izdelal Piskar iz Motnika, kakor ga je videl na Moravskem, in ki je pripravljen, po nizki ceni napraviti tako orodje gospodarjem, ki ga bojo ob svojem času želeli; zraven tega orodja bila je napovedana še ena večja mašina, ki pa ni prišla iz Moravskega zarad ovir na železnici. Kadar tedaj pride v Ljubljano, videla se bo v pisarnici družbe kmetijske. Tretja stvar, ki je bila razstavljena, bila je lesena pumpa za gnojnico poleg gnojnišč, narejena po enaki gospodarja Jarca v Medvodah; odbor družbe kmetijske jo bode priporočal v svojem poduku, ki ga bode na svitlo dal pod naslovom: „kako naj se pametno narejajo gnojnišča“, kader bo razpisal premije za umno narejena gnojnišča. — Gosp. Scholmajer je razpostavil drobnogled (mikroskop), ki si ga je družba kmetijska iz državne podpore kupila za preiskovanje svilnih črvičev itd. — Viši gozdnar gosp. Scheyer je razpostavil modél za dovaževanje lesá.

Vrnimo se potem k popisu tega, kar se je godilo v zboru, ktereга sta počastila gospod c. kr. deželni predsednik pl. Conrad in deželni glavar pl. Wurzbach sè svojo nazočnostjo, in v ktereга je prišlo mnogo družbenikov iz Ljubljane in iz vseh krajev Kranjskega, iz Štajarskega gosp. dr. Razlag.

Zborovanje je začel z ogovorom v slovenskem in nemškem jeziku družbe podpredsednik g. dr. E. Costa. Pred vsem povdarja imenitno stališče, ki ga ima družba kmetijska od onega časa, kar je grof Potocki prevzel ministerstvo kmetijstva in kar deželi dohaja državna podpora za mnoge razdelke kmetijstva; potem obžaluje, da

ni še mogoče bilo osnovati novih podružnic, ker tudi še niso osnovane nove občine, s katerimi se imajo po sklepu zbora lanskega vjemati podružnice; to pa se bode menda kmalu zgodilo; dalje omenja važnosti današnjega zbora, v katerem se ima družbi voliti nov predsednik namesti mnogozasluženega gosp. Fid. Trpinca, in naposled imenuje zastopnike avstrijskih kmetijskih družeb, ki v znamenje prijazne zveze se po njih želijo udeležiti današnjega zbora; družba dunajska je imenovala za svojega zastopnika gosp. Fid. Trpinca, družba štajarska gosp. Ferd. Schmidta, družba gornje-avstrijska gosp. dr. H. Costo, družba v Pragi, Brni, Levovu, Zagrebu, Celovcu in Saleburgu dr. Jan. Bleiweisa, družba v Trstu gosp. viteza Gutmansthal-a, družba tirolska gosp. A. Brusa.

Po začetnem predsednikovem govoru začel se je vršiti program današnjega zbora.

Tajnikov adjunkt gosp. Brus bere sporočilo glavnega odbora o važnejših opravilih in obravnavah odborovih od lanskega zbora do letošnjega; njegovo delovanje kaže 932 toček, ki so se obravnavale v 19 sejah, med katerimi je bilo 6 taci, v katerih sta bila sl. c. kr. deželna vlada in sl. deželni odbor nadomestovana po svojih zastopnikih.

Sporočilo našteva pred vsem izvrševanje lanskih zborovih sklepov ter pravi, da je odbor Njihovi ekselenciji ministru kmetijstva grofu Potockemu poslal diplomu častnega uda, ktero je gospod minister radosten sprejel; — da se nove podružnice niso mogle ustanoviti zato, ker — kakor je že predsednikov govor navedel — še nove občine (soseske) niso gotove; — da gozdarska šola, ktero je družba kmetijska prva sprožila, se je po blagodušnosti kneza Schönburga in s podporo sl. deželne zastopa letos v Šneperku začela; — da se bodo mogle premije za žive meje deliti, je družba kmetijska razdelila podučno knjižico v 2000 iztisih; — da letopisa družbenega slovensko-nemškega je prišel na svitlo 1. zvezek, drugi se tiska; odbor prosi, naj mu kmetovalci in gozdarji blagovolijo pošiljati gradivo. — C. k. ministerstvo kupčijstva je družbi poslalo načrt colne tarife v presojo; odbor jo je pretresel in ministerstvu svoje mnenje razodel; — c. kr. ministerstvo kmetijstva je dalo družbi kmetijski državno denarno podporo v roke s tem dostavkom, da se k tem obravnavam vselej pokličeta vladni zastopnik in zastopnik deželne odbora; to se je zgodilo: c. kr. deželne vlade svétnik gosp. Roth je zastopal vlado, deželni glavar pl. Wurzbach deželni odbor; — na vprašanje c. kr. ministerstva kmetijstva: kako bi se dalo povzdigniti vrtnarstvo in sadjerejstvo, je nasvetoval odbor učitelja, ki naj bi po deželi hodil, razstave sadja in zelenjadi s premijami, delitev podučnih knjižic, žlahnih cepičev in

murbovih dreves marljivim sadje- in murborejcem, premije v denarji pridnim ljudskim učiteljem; — na vprašanje c. k. deželne vlade: kaj družba misli o štajarski postavi zaradi povzdige živinoreje? je odgovoril, da postava, ki preveč namerava, ne bode nič dosegla; odbor tedaj ne odobruje te postave, in ono postavo za bolj priznava, ki jo je osnovala koroška družba; — po željah c. kr. ministerstva kmetijstva je družba letos 8 učiteljem ljudskih šol podarila svilnega semena; — na poziv c. k. deželne vlade je odbor imenoval dva izvedenca, ki sta bila sodnika v komisiji za delitev konjskih premij letos v Kranji; — na vprašanje c. kr. deželne vlade, naj družba pové: ali je kaj škodljivih zaprék v prehodu lesa in gozdnih pridelkov iz roke v roko? je odbor c. kr. deželni vladi odkritosrčno razodel, da zlasti na Notranjskem nekatere grajščine tako nemilo ravnajo z gozdi, da onim, ki imajo v teh gozdih pravice do lesa, nazadnje ne bo nič ostalo; tako sekanje lesa ustaviti, je res zadnji čas; — na vprašanje c. kr. deželne vlade: ali bi ne bilo treba napraviti novih štacij za cesarske žebce in žebce pomnožiti na nekaterih dozdanjih štacijah, je odbor nasvetoval oboje in imenoval kraje, kje naj se napravijo nove žebčarije; — popis nove trtne bolezni, ki se kaže na Francoskem, je po željah c. k. ministerstva kmetijstva odbor razposlal podružnicam vinskih krajev; — c. kr. deželno predsedstvo je družbo vprašalo: katerim ljudskim šolam naj se darujejo Hartingerjeve kmetijske table, ki jih je kupilo Njegovo Veličanstvo; odbor je pritrdil mnenju vladinemu; — novo predivno rastlino Ramie imenovano, si bode družba naročila iz Amerike; — c. kr. deželna vlada je naznanila družbi kmetijski 8 učiteljev, ktere je mislila letos na Dunaj poslati, da se ondi učijo kmetijstva, ter prašala družbo: ali pritrdi njenemu mnenju; družbin odbor je pritrdil, samo dva učitelja drugače nasvetoval; — na vprašanje c. k. ministerstva kmetijstva, kako bi se dalo v našem cesarstvu napraviti to, da ne bi iz tujih dežel se toliko semena, zelenjadi, sočivja, cvetlic, žita, drevja itd. vvaževalo v naše cesarstvo, marveč da bi se doma izrejevalo, je odbor odgovoril v obširnem spisu. — Vse to in še več družega je zboru naznanjalo odborovo sporočilo. (Dal. prih.)

Iz gozdarske šole v Snepkeru.

II.

V zadnjem dopisu sem sploh spodbujal svoje rojake, naj z gozdom pozorno ravnajo; danes pa bi želel gospodarje prepričati, v koliko škodo zabredejo zaradi lakomišljenosti in neprevdarjenosti o gozdnih zadevah.

Poglejmo gospodarja, kateri s sekiro na rami koraka v gozd, da poseka lepo hojo ali kako drugo drevo. Ogleduje, kar naenkrat zapazi hojo šibko v premirju. Stiska, ki ga je v gozd gnala, ga prisili, da poseka to drevo. Se vé da se on ne zaveda, kaj je s tem storil; zadovoljen je, da le sebi zadosti v hudi stiski; — gozd naj je kakor je! Ko bi pa prevdaril, da vsako posamesno drevó, torej tudi ves gozd potrebuje mnogo časa, da izraste, in da le izrastlo drevó mu dá kaj dobička, gotovo bi ravnal bolj prevdarno.

Na vsakem štoru, ako deblo prežagaš, opaziš okroglo proge; letnice jim pravimo. Tisti prostor, ki je med vsako tako letnico, je prirastek vsakega leta. Dalje pa zapazi, da te letnice niso enako široke; naj ože so skoro povsod pri srcu drevesa. Potem prihajajo večje. Od 60 do 100 let se letnice navadno širijo, od 100 let naprej se pa krčijo. Ker vsako tako letnico kaže prirastek vsakega leta, tedaj lahko rečemo: od 60—100 let največi prirastki nastanejo.

Iz tega se toraj učimo:

Ako smo 50—60 let drevesu časa pustili, da se je debelilo, namreč v tistem času ko je še prirastek majhen bil, vendar mu bomo zdaj še nekoliko časa prizanesli, ko ima večje in zdatnejše prirastke.

Znano je, da debelo drevo ima veliko večjo ceno kakor šibko, ki se ravno debeliti jame.

Od dneva do dneva se po trgih po debelem in sploh po takem lesu poprašuje, ki ima kupčijsko mero, al takega le redko nahajamo, šibkega pa je toliko, da ga tako dober kup dobé. Gospodarji ne prevdarijo, da so gozdu svojemu veliko škodo naredili, sebe pa v zasmeh pripravili.

Vzemimo na priliko drevo, ki je v 50. letu svoje starosti posekano in v premiru 12" ima. Ako s takega debela žaganice izdelamo, jih bomo le malo dobili in šibkih, pa še te bodo slabo ceno imele. Žaganica iz tacega debela stane po 20 krajc.; ko bi pa bilo drevo rastlo le še 16 let, bilo bi premirje v teh letih 6—8 palcev debeljše v prirastku, in ne dobili bi toliko žaganic ko pred 15 letmi, ampak še več, in vsaka bi bila za polovico več vredna, to je 40 kr. Ako smo za tako žaganico, ki ima ceno 20 krajc. čakati morali 20 let, zakaj ne bi čakali še samo 15 let, in imeli bi skoro še enkrat več blaga.

Naš kranjski les gre večidel v primorska mesta: v Trst, Reko itd., mora tedaj tako imenovano kupčijsko mero spolniti, — da pa to le z zrelim in zdravim lesom, vsaki lahko razvidi.

Res je, da marsikterega gospodarja hudo za denar pritiskajo; al s tem, da mlad gozd poseka, si ne polajša težav, ampak se še v večjo škodo pogrezne.

Zdaj pa še nekaj.

Po mnogih skušnjah je do dobrega dognano, da s zatiranjem gozda rodovitnost zemlje peša, da se podnebje spremeni, da je suše več, toče več itd., kajti gozdi so, ki solncu ne pripuščajo, da bi tako hudo pipekalo in rastline kvarilo, — gozdi so, ki vzdržujejo, da se zemlja ne ruši in ne lomi, da svižec naših lepih travnikov in rodovitnega polja ne zasuje, — gozdi so, ki varujejo, da se studenci in potoki ne posušé, da imamo prepotrebno vodo za živino, — gozdi so, ki varujejo, da sneženi plazi ne zaspejo ljudi, njih stanovanja, — gozdi, zlasti na visočinah, so, ki vzdržujejo silne viharje in megle, na-se vlečejo, da potem prijetno dežuje itd.

To, mislim, da so tehtni vzroki, da se z gozdi prevdarno ravna.

Ko bi nam gozdi samo les dajali, vredni so že največe skrbi; ker so pa tudi nositelji lepega vremena, in ker je od njih odvisna rodovitnost zemlje cele dežele, zato je njihova vrednost tem večja.

Vse to spoznavši ravnajmo tako, da nismo sami sebi na škodo, a tudi tako, da nas naši zanamci ne bodo kleli, ampak slavili našo pamet. Kaj ne, da dobro dè to sinu, ako mu oče zapusti kaj denarja, živinice in družega blagá — tako dobro délo bo pa tudi sinu, ako po očetu podedva lep gozd — velik kapital, ki je še več vreden kakor papirnati bankovci!

Franjo Padar.

Gospodarska novica.

* Ignama se imenuje sad v Kini, ki je podoben krompirju, pa je po okusu še bolji in rodovitnejši; v francoski Švajci Ignamo že pridelujejo in radi jedó.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrta leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrta leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

☞ V Ljubljani v sredo 8. decembra 1869. ☞

Gospodarske stvari.**Veliki zbor družbe kmetijske kranjske**

24. novembra.

(Dalje.)

Tretja točka zborovih obravnav je bilo poročilo o državni podpori namenjeni mnogovrstnim gospodarskim razdelkom.

Poročal je dr. Jan. Bleiweis o tem tako-le:

Slavno c. k. ministerstvo kmetijstva pod vodstvom Njih ekselencije grofa Potockega je sprevidelo, da se kmetijstvu avstrijskemu ne dá pomagati do potrebne višje stopinje samo z dobrimi sveti in postavami, kateri le preradi ostanejo mrtve črke na papirji. Minister Potocki je v Avstriji prvi, ki je zapustil zgolj birokratično pot in nastopil djansko pot: pot denarne podpore kmetijstvu.

Lansko leto je tako začel in napredoval letošnje leto in tako misli delati vprihodnje.

Slavno ministerstvo si je družbe kmetijske izvolilo za organe, po katerih ima državna podpora dohajati kmetijstvu. To je naznanilo z visocim dopisom od 27. decembra leta 1868., št. 3670, tudi družbi naši s tem dostavkom, da se družbin odbor, kedar gré za to, da se državna subvencija zahteva za to ali uno, in kedar se ima prejeta subvencija deliti, pomnoži po zastopniku c. kr. deželne vlade in po zastopniku deželnega odbora.

To se je zgodilo.

Pri vseh dotičnih obravnavah sta se udeleževala c. kr. vladni svetovalec g. Jož. Roth in sam deželni glavar pl. dr. Wurzbach kot deželnega odbora namestnik.

Ker je ta stvar največje važnosti za naše kmetijstvo, treba, da slavni zbor izvé, kaj se je dozdej godilo o subvencijah.

V kratkih črticah bodem tedaj popisal, kaj je bilo in kako.

Rekel sem že, da lani je začelo sl. ministerstvo subvencije deliti, in da je napredovalo letos ž njimi.

Popis moj bode tedaj spadal na dvoje — na lansko leto in letošnje.

A. Državna podpora za leto 1868.

Za lansko leto smo dobili državno subvencijo le za tri kmetijske razdelke: 1. za povzdigo reje goveje živine, 2. za povzdigo sadje- in vinoreje, 3. za povzdigo sviloreje.

1. Za povzdigo reje goveje živine je družba naša prejela 3700 gld., in sicer s tem ukazom, da 2200 gld. obrne za premije, 1500 gold. pa za nakup plemenskih bikov.

a) Kar se tiče premij, bila je ta delitev letos meseca maja na 5 krajih: v Ljubljani, v notranjski Bistrici, v Idriji, v Kostanjevici in Žužemberku.

Pripeljalo se je na vse kraje skupaj 34 bikov, 82 krav in 101 telica.

Na vsaki štaciji so dobili premije 3 biki, 2 kravi, 3 telice, prejelo je tedaj v vsem premije:

15 bikov, in sicer 6 čisto miricodolskega, 2 čistega pingavskega, 1 belanskega (Möllthaler) rodú, 6 ostalih so bili mešane miricodolske in domače krvi, —

10 krav, in sicer 3 čistega miricodolskega, pingavskega in belanskega rodú, 7 ostalih pa s temi mešane domače krvi, —

15 telic, in sicer 3 miricodolskega, pingavskega in belanskega rodú, 7 domačega plemena, 5 pa mešane krvi.

Dotične komisije so poročale glavnemu odboru, da povsod se je zbralo obilo ljudi kmetiškega stanú in da je razdelitev premij povsod vrlo dober vtisek naredila.

b) Za denar, ki ga je družba prejela za nakup bikov, je družba s prijazno pripomočjo nekterih velikih posestnikov na Štajarskem in Koroškem, in družbe kmetijske v Salzburgu kupila 4 bika čisto miricodolskega rodú, 2 bika čistega pingavskega, 2 bika čistega marijahoferskega, 1 bika čistega belanskega rodú. In teh 9 bikov je primerno krajem razdelila po Gorenškem (5), Dolenskem (2) in Notranjskem (2), ki so jih dobili gospodarji proti temu, da so se zavezali, ž njim skozi 2 leti ravnati tako, kakor zapoveduje razglas od 30. januarja 1869. leta.

Po vsem tem tedaj je prvo leto prišlo v deželo 24 bikov žlahnega rodú, 15 telic in 10 krav.

Odbor je sl. ministerstvu položil natanjčni račun v vsem tem, in ministerstvo ga je z odpisom 30. julija 1869. leta, št. 3535, popolnoma odobrilo.

2. Za povzdigo sadje- in vinoreje je družba prejela 400 gold.

Slavno ministerstvo je potrdilo predlog odborov, da se vseh teh 400 gold. porabi za zboljšanje vinoreje in to posebno za premije občinskih trtnic (Gemeinde-Rebschulen) in trtnic posameznih gospodarjev, ki izrejajo žlahna plemena.

Da se tedaj po tem načinu prav obrne ta denar, zato je odbor poprašal podružnice vinskih krajev, in te so mu povedale, da občinskih trtnic na Dolenskem še nikjer ni, v Vipavski dolini pa so se novejši čas začele tri ustanovljati. Podružnica Boštanjaska je imenovala gosp. viteza Gutmansthala za prvega vinorejca svojega ckraja, ki je obilo žlahnega trsja zaplodil na Dolensko, od kodar ga okolica prav po nizki ceni dobiva. Odbor, prepričan, da vitez Gutmansthal ne bi vzela nobenega denarnega darila, je častno naznanilo podružnice radostno v vednost vzel, posebno marljivemu

vinorejcu Alojziju Drmelu pa odločil 100 gold., gospodarju Janezu Pircu 25 gld., in gospodarju Janezu Dobovšku 25 gold., ker oba sta po sporočilu podružničinem borne trte iz svojih nogradov pometala jih nadomestila z žlahnimi, ter sta tako dober izgled dala svojim sosedom.

Podružnica Metliška je priporočala posebno fajmoštra Janeza Škofica iz Suhorja in Jerneja Dolžana iz Radovice, ki sta napravila trtnice z žlahnim sadom, podučujeta svoje sosede in jih spodbujata k umni vinoreji. — Odbor je vsacemu podelil premijo po 50 gld.

Podružnica Vipavska je gorko priporočila občino v Št. Vidu, v Podragi in na Slapem, ktere so začele občinske trtnice narejati. — Odbor je vsaki teh 3 občin podal po 50 gold. podpore. — In tako se je razdelilo dobljenih 400 gold.

Sl. ministerstvo je z odpisom od 30. julija t. l., štev. 3599, odobrilo to razdelitev.

3. *Za povzdigo sviloreje* je družba prejela 150 gld. s tem ukazom, da kupi zdravega svilodnega semena in ga razdeli svilorejcem po deželi. Da bi si odbor zagotovil zdravo seme svilnih črvičev, obrnil se je do c. k. svilorejne poskušalnice v Gorico, ki ga je napotila na prof. Lanza v Splet v Dalmaciji in na učitelja Pavla Krupička v Terezin na Česko. Ta ga ni nič več imel za prodaj, uni pa ga je družbi poslal 47 lotov po 3 gold. v srebru. To seme je odbor razdelil med 44 svilorejcev proti temu, da stroške povrnejo, ako se jim pridelek dobro obnese. Al pridelek se je menda večidel skazil; saj družba ni od nikodar dobila povračila.

Ni tedaj še zginila nesrečna črvičja bolezen, in ker jajčica, črviči in metulji na videz zdravi, so vendar bolni, moramo veseli biti, da imamo zdaj tudi pri nas domá pomoč, o kateri bom pozneje govoril, bolno seme ločiti od zdravega.

B. Državne subvencije za leto 1869.

Z dopisom od 29. marca letošnjega leta pod štev. 1569 je sl. ministerstvo pozvalo glavni odbor, naj mu svoje želje razodene, za ktere reči bi potrebovala družba kmetijska podpore in koliko; s tem pozivom je sl. ministerstvo odboru poslalo en prepis svojega načrta o potrebšinah za kmetijstvo v tekočem letu, da je odbor videl, koliko po priliki bode ministerstvo imelo denarja za državne subvencije letošnje leto.

Z odpisom od 2. maja l. l. je družbini odbor po razgovoru z zastopnikoma deželne vlade in deželnega odbora prosil podpore za letošnje leto in jo tudi deloma že dobil, deloma mu je pa zagotovljena in sicer takole:

1. *Za povzdigo reje goveje živine* je sl. ministerstvo družbi poslalo 5000 gold. (tedaj 1300 gold. več kakor za leto 1868) in reklo je, da popolnoma potrdi misel odborovo, da se za premije, kakor prvo leto, odloči 2200 gold., za nakup plemenskih bikov pa obrne 2800 gold.

Premije se bodo delile spet prihodnjega meseca maja.

Bikov pa je nakupil že 17, in sicer 13 miricodolskih, 2 Marijahofenska, 2 Belanska, ki so se razdelili po deželi.

Ako se došteje iz subvencije za 1868. leto po deželi razdeljenih 8 bikov, ker eden se je moral zavoljo prevelike plemenske lenobe mesarju prodati, tedaj je po deželi zdaj že 25 kupljenih plemenitih bikov; če tem kupljenim prištejemo še 14 premiranih, ker eden se je moral zaradi divjosti mesarju dati, imamo dandanes 39 bikov žlahnega rodú za pleme na deželi.

To je gotovo zdatna pomoč za povzdigo reje goveje živine.

2. *Subvencije za povzdigo ovčje reje* je zagotovilo ministerstvo družbi 1000 gold.

Po razgovoru z izvedenci v ovčjereji in s podružnicami je prišel odbor do tega, da je c. k. ministerstvu razodel, da Jezerska (Seeländer) in Trbiška ovca (Tarviser) bote najbolj stregli potrebam naše dežele, ta (trbiška) zavoljo svoje bolj trdne nature in zavoljo zadovoljnosti tudi s pičlejšo hrano posebno notranjskim (kraškim) krajem, — una (jezerska) pa posebno gorenskim in dolenskim. Samo ministerstvo pa je že povdarjalo to, da bi se ovčjerejem ne dal samo oven, ampak tudi po 2—3 ovce, da ne bi se moralo samo križema pariti (kreuzen), temuč da bi se tudi pri nas čista kri jezerskih in trebiških ovac zaplodila. Odbor je poleg tega dodal še druga pravila, po katerih se bo moral gospodar ravnati, ki za pleme prejme ovna samega ali ovna z ovcami brez plačila. Odbor je posebno stavil ta pogoj, da mora gospodar ovna z ovcami ravnati skozi 3 leta za pleme, ovna sameca pa skozi 2 leti ter ga spuščati na ovce okolice svoje brez plačila. Po preteklem tem času ostane ta oven in ovca njegova lastnina.

Kedar sl. ministerstvo potrdi ta pravila in pošlje zagotovljenih 1000 gold.*), se bode razpisala konkurenca. Odbor je preračunal stroške za nakup in druge stroške, ki so s tem v zvezi, da se utegne nakupiti kakih 80—90 repov.

3. *Subvencije za povzdigo gospodarstva na planinah* (Alpenwirthschaft) je odbor c. kr. ministerstvo prosil 1000 gold. za premije marljivemu gospodarstvu, vrh tega pa še 200 gold. za izdajo izvrstne Trientel nove knjige o planinskem gospodarstvu v slovenskem jeziku.

Z odpisom od 3. dne t. m. pod štev. 5897 je sl. ministerstvo oboje dovoliti blagovolilo.

Odbor je osnoval pravila, po katerih naj se premije in podpora dadó planinskim gospodarjem, in sicer po 50 do 100 gold. takim, kateri 1. na prostoru, ki najmanj saj 5 oralov meri in se vkup drži, poberó kršje in kamenje, odstranijo nepotrebno grmovje ali robidje in krivence, — 2. ki napravijo hleve v zavetje planinski živini, — 3. ki popolnoma odstranijo pašo svinj po planini, ali jim je saj celó malo pripusté, — 4. kateri sir delajo, — 5. kateri močirne prostore na planini na suho denejo.

Brž ko sl. ministerstvo potrdi pravila, se bode razpisala konkurenca, in razun razglasov po časnikih se bode ta konkurenca natisnila tudi v knjižici gori omenjeni, ktera se že v slovenski jezik prestavlja.

4. *Subvencije za povzdigo sadje- in vinoreje* je odbor prejel 800 gld., in sicer s tem zaukazom, da se 500 gld. obrne v podporo občinskim trtnicam (Gemein-derebschulen), ostalih 300 gold. pa zato, da se prav po domače pisana knjižica o porabi sadja na svitlo dá ali pa ta denar porabi za premije po 10 do 20 gold. takim sadjerejem, kateri zasadijo sadna drevesa ob cestah, ali ki si napravijo pametno narejene sušilnice za sadje itd.

O zadevi prvi, to je, o napravi občinskih trtnic je odbor podružnice v Vipavi, notranji Bistrici, Trebnem, Mirni, Novem mestu, Metliki, Boštanji in na Krškem povabil, naj mu imenujejo občine, kjer se napravljajo take trtnice, kolikošne, in ktera žlahna plemena bi bila kupiti za vsako tako trtnico.

Ker še niso vse podružnice odgovorile na ta vprašanja, ni dosihmal stvar zaradi trtnic še rešena.

Kar pa se tiče knjižice o sadjereji, je c. k. ministerstvo družbi priporočilo prav izvrstno knjižico g. Vil. Schleicher-ja pod naslovom „Mittheilungen über die der Land- und Forstwirthschaft nützlichen Thiere“. — Odbor je pregledal to knjižico in videl, da bi bila res vredna, da se prestavi v slovenski jezik ter je sl.

*) To se je ravnokar zgodilo.

ministerstvo prosil za dovoljenje, da od gori omenjenih 300 gold. obrniti sme za tisek te knjige.

Z odpisom od 19. avgusta l. l. pod številko 4344 je sl. ministerstvo to dovolilo s tem dostavkom, da se potem ta knjižica brezplačno razdeli ljudskim šolam in kmetom.

In tako se pripravlja Schleicherjeva knjižica za natis v slovenskem jeziku.

5. *Subvencije za povzdigo sviloreje* je prejel odbor spet letos 150 gold.; odbor je poskrbel, da nakupi za ta denar zdravega semena in ga razdeli svilorejcem, ki se bodo po javnem oklicu za-nj oglasili.

6. *Subvencije za napravo izglednih gnojnišč* (Musterdüngstätten) je ministerstvo družbi zagotovilo 300 gold.

V smislu dopisa sl. ministerstva od 18. junija l. l., št. 2697, je odbor pripravil za natis s podobo razjasnjen poduk, kako umno napravljati gnojnišča z gnojnimi jamami in je sl. ministerstvu razodel pravila, kako misli odbor premije deliti za napravo takih izglednih gnojnišč.

Ta pravila so: vsaka premija naj znaša 30 gld., — taci premij naj bode 10, in sicer za dolensko stran 5, za Notranjsko 3, za Gorenjsko 2; — če se v enem delu dežele ne morejo razdeliti njemu namenjene premije, se ostanek premij razdeli v drugem; — pri delitvi teh premij se gleda pred drugim na posestnike manjših kmetiških zemljišč, — velikim posestnikom se dadó pohvalna pisma.

Do zdaj sl. ministerstvo ni še rešilo te odborove vloge.

7. *Subvencija za nakup kmetijskega orodja* (mašin), katero naj se po deželi razdeli za kolikor mogočo občno rabo, je sl. ministerstvo dovolilo 300 gold.

Ker ta subvencija ni velika, zato se morejo kupiti le manjša orodja; odbor je pisal vsem podružnicam, in nasvetovaje nektero posebno koristno orodje, kakor zboljšano Cugmajerjevo drevo, Brabantsko brano, osipavno drevó, Schobersberg-evo mašinicó za robkanje turšice, je pozval podružnice, naj izrekó svoje mnenje.

Večidel so že odgovorile podružnice na to vprašanje, in kedar odgovorijo vse, bode se orodje kupilo in razdelilo.

8. Ker je sviloznanstvo prišlo do tega, da se more po mikroškopični preiskavi izvedeti, katera jajčica, kateri svilni črviči in kateri metulji so zdravi kateri bolni, — in ker je družba kmetijska poslala g. Schollmajer-a, osrbnika družbenega vrta, v Gorico v svilolorejno poskušalnico slavnega prof. Haberlandt-a, da je ondi opazoval te preiskave in se učil spoznavati bolezni svilnih črvičev, bilo je družbi potreba lastnega mikroskopa in sl. ministerstvo jej je dovolilo 100 gld. s tem pristavkom, da si ga naroči po prof. Haberlandtu.

To se je zgodilo in gosp. Schollmajer je letos že preiskaval črviče, metulje in jajčica, ki so mu došli od več kot 30 svilorejcev, tako, da zdaj za gotovo vemo, čegavo seme je zdravo, čegavo ne. Gosp. Schollmajer-u pa gré tudi hvala, da je učil tudi bogoslovce v tem preiskovanju, ki so si, ker so se z velikim veseljem udeleževali teh preiskav, dobro izurili v tem znanstvu, katero po pravici se more pozdraviti, kot velik napredek v sviloznanstvu.

9. *Subvencija za statistiko kmetijstva.*

Po dopisu od 24. junija l. l., št. 3250, je sl. ministerstvo zagotovilo 500 gold. podpore, ako statistiko kmetijstva že za letošnje leto izdela gledé le na 5 pglavitnih žit, ki se pridelujejo na Kranjskem.

Gosp. Schollmajer, ud glavnega odbora, se je po naročilu odborovem poprijel tega težavnega dela in s pripomočjo glavnega odbora, nekterih podružnic, nekterih ces. uradnih in posamnih kmetijskih gospodarjev je, več časa potovaje po deželi, dovršil v 4 mesecih

delo, ki se ni omejilo samo v to, da je sestavil statistiko kranjskega kmetijstva o peterih glavnih žitnih pridelkih, temuč je tudi dovršil popis zemlje kranjske po njenih formacijah, klimatičnih razmerah in različnih gospodarskih osnovah, in vse to razjasnil z dvema ličnima zemljovidoma.

Izvedenci, ki so presojali delo, pohvalili so spis tudi o tej zadevi, da številke so resnične ali resnici vsaj, kolikor mogoče, blizo.

Z dopisom od 1. dne t. m. je odbor izročil tako izdelano statistiko sl. ministerstvu kmetijstva, ter ga prosil, da bi, ako se delo natisne, blagovolilo 300 iztisov brezplačno darovati družbi kmetijski, da bi ga razdelilo med ude, ktere zanimivajo statistični popisi.

10. *Za povzdigo predivstva* je c. k. ministerstvo z dopisom od 20. junija l. l., št. 3098, popolnoma odobrilo mnenje družbe kmetijske, da se pripravi mladi kmetovalci pošljejo letos v Moravski Schönberg v veliko praktično učilnico za 8 tednov in je v ta namen družbi podelilo 600 gold. državne subvencije.

To se je zgodilo. Odbor si je izvolil za to poslanstvo gosp. Riharda Dolenca, ki je na viši akademiji v ogerskem Altenburgu dovršil študije iz vseh razdelkov kmetijstva in je po svojih izvrstnih spisih v „Novicah“ pokazal, da je ves pripraven za to poslanstvo; zraven njega sta se izvolila še Andrej Piskar, gruntni posestnik iz Motnika, in pa Janez Majaron, v kmetijstvu izvedeni sin gruntnega posestnika v Borovnici. Po dopisu vodstva Schönberške učilnice so se vsi trije dobro izurili v predivoznanstvu, in gosp. Rihard Dolenc je odboru podal rokopis s podobami, ki ga bo družba kmetijska dala natisniti v posebni knjižici, ktera bo naše gospodarje prav dobro učila umnega predivstva; Piskar pa je sam izdelal veči del orodja, ki ga je treba, da nastopi novo in boljše pot; to orodje ostane pri kmetijski družbi razpostavljeno v pogled. Gosp. Dolenc bode danes sam poročal o pomočkih za napredek našega predivstva. — Tako je vse pripravljeno, da se more domačemu našemu predivstvu odpreti pot zboljška in večega dobička.

To, slavni zbor, je v kratkih črticah pregled, za ktere reči je odbor letos ministerstvo prosil podpore in je že dobil ali pa mu je zagotovljena v skupnem znesku z 9950 gold.

S to podporo se bode zasejalo mnogo pločnega semena po naši deželi, ki bode obilo sadú rodilo v korist kmetijstvu našemu.

Ker pa družba kmetijska tudi vprihodnje in morebiti še v obilnejši meri in še za druge kmetijske razdelke se nadjati sme podpore — kajti iz vsega občenja s sl. ministerstvom kmetijstva odbor radosten vidi posebno prijaznost do naše družbe, — zato stavi glavni odbor predlog:

1. naj sl. zbor v dovoljno vednost vzame to sporočilo o porabi državne subvencije, in

2. s posebnim pismom zahvalo izreče sl. ministerstvu za toliko zdatno podporo kmetijstva kranjskega. —

Sporočilo se je radostno sprejelo in gosp. ministru je bila zahvala brž po telegrafu naznanjena.

(Dalje prihodnjič.)

Národno gospodarstvo.

Nastop delovanja „Slavije“ po okrajnah slovenskih.

Gospod Jan Ladislav Černy, poročnik „Slavije“, vzajemne zavarovalne banke v Pragi, že je nastopil svoje delovanje kot prvi tajnik glavnega zastopa „Slavije“ za dežele slovenske s sedežem v Ljub-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 15. decembra 1869. ~

Gospodarske stvari.

Šola kmetijstva v Gorici.

Kmetijska šola v Gorici ima namen, pospeševati kmetijstvo, in sicer s podukom mladenčev v šoli, da iz njih postanejo umni kmetovalci, in z izgledi in poskušnjami na vrtu, kjer se kaže umna uravnava pravega poljedelstva. Jedro vsemu je vendar poduk v šoli, kjer bodo mladenči na podlagi temeljnih znanstvenih predmetov dobili poduk v kmetijstvu.

Učili se bodo natoroslovje, kemijo, ktera je glavna podlaga umnemu kmetovanju, in vse razdelke kmetijstva. Poglavitni del goriške dežele gotovo je vino-, sadje- in sviloreja; skrbelo se bo tedaj v šoli, da se mladenči posebno v teh predmetih popolnoma izurijo.

Kar praktični del poduka kmetijskega zadeva, spadal bode v vaje djanske na polji, v praktično kazanje in v pogovore učitelja z učenci v gospodarstvu, o raznih opravilih in šegah, ktere imajo praktičen pomen za kmetijstvo. Da pa poduk ne bode enostransk, bode učitelj kmetijstva vedno razlagal, kako more to delo in djanje v tem okraju prav ugodno in vspešno biti, v drugem okraju pa celó škodljivo. Skrbelo se bo toraj, da se podučijo mladenči vsestransko tudi v praktičnem oziru.

Poduk traja dve leti.

Tukajšnja kmetijska šola ima dva oddelka, to je, višega in nižega.

V višem oddelku je poduk znanstven; namen tega oddelka je, izobraziti mladenče sposobne za oskrbovanje in gospodarstvo tudi večih kmetij (grajščin), sploh izuriti mladenče, da bodo sposobni umno voditi kmetije, in zmožni tudi v znanstvenem oziru kmetijstvo pospešiti.

V nižem oddelku je poduk praktičen in lahko razumljiv, vendar vedno tak, da morejo mladenči postati popolnoma umni kmetovalci, gospodarji kmetij, pa tudi oskrbniki (vavpeti) grajščin.

V viši oddelek se sprejmejo mladenči od 12 do 20 let stari, kateri so nižo gimnazijo ali nižo realko z dobrim vspehom dovršili, ali kateri imajo sicer dostojno omiko, vendar se taki morajo podvreči preskušnji o predmetih, ki se učijo v 4. razredu gimnazije.

V niži oddelek se smejo sprejeti mladenči od 12. do 18. leta starosti, kateri so ljudsko šolo dovršili, ali pa taki, kateri imajo sploh dostojno omiko, al ti se morajo podvreči preskušnji o predmetih ljudskih šol.

Po narodnosti ima kmetijska šola dva oddelka, to je, slovenskega in italijanskega.

Šola se prične 2. dne januarja 1870. leta. Tudi od visokega c. kr. ministerstva za poljedelstvo je šola dobila izdatno pomoč od 5000 gld.; nakupilo se je mnogo

reči, ktere služijo kmetijskemu poduku, na priliko: izvrstna zbirka modelov kmetijskih orodij in strojev, zbirka kmetijskega orodja, zbirka kmetijskih knjig itd.

Ker je vstop v to kmetijsko šolo tudi mladenčem družih dežel pripuščen, je želeti, da bi tudi mladenči družih slovenskih dežel prišli v to šolo, ki si morejo v svesti biti, da jim bode slovenski učitelj gosp. Franjo Povšè v vseh zadevah s posebnim veseljem na pomoč in za njih blagor skrbel. Naj se tedaj vsak, kdor želi v goriško kmetijsko šolo se podati, pismeno obrne do imenovanega rodoljuba; gotovo rad mu bo povedal, česar želi izvedeti.

Veliki zbor družbe kmetijske kranjske

24. novembra.

(Dalje.)

Namesti po bolehnosti zadržanega gosp. blagajnika poroča gosp. Brus, tajnikov adjunkt, o računu družbinem za 1868. leto, po katerim so dohodki znašali 12.568 gold. 92 kr., stroški pa 10.268 gold. 32½ kr., tedaj je v blagajnici ostalo 2300 gold. 59½ kr. Pro račun za leto 1870. pa je bil potrjen v dohodkih z 4402 gold. 30 kr., v stroških pa z 4060 gold. 51 kr., tedaj s 341 gold. 49 kr. presežka.

Predsednik zbora dr. Costa potem nasvetuje, naj se zdaj, ko je veliko družbenikov zbranih, volijo družbini predsednik in odborniki, in sicer uni posebej. To se je zgodilo. Ker se je nekoliko družbenikov volitve zdržalo, bilo je za volitev predsednika oddanih 61 volilnih listkov, in med temi je bilo 58 glasov za dr. pl. Karola Wurzbacha, deželnega glavarja. V nemškem in slovenskem jeziku se zahvaljuje za zaupanje, ktero se je razodelo v velikem številu glasov, rekši, da rad prevzame predsedstvo, ako Njih Veličanstvo cesar potrdi volitev. — Za odbornike so bili izvoljeni prejšnji gospodje: Prégl, Schollmajer, vitez Gutmansthal, Debevec.

Dr. Jan. Bleiweis poroča zdaj o predlogih podružnic.

Podružnica vipavska po sklepu svojega odbora, o katerem poroča predsednik g. Fr. Kavčič, želi postave o bendimi (trgatvi), po kateri naj bi se zabranilo prezgodnje trganje, ktero je na škodo vinskemu pridelku. — Poročevalec dr. Bleiweis se čudi, kako da je 1860. leta po c. kr. deželni vladi kranjski oklicana postava (nogradski red), ktero so, po dopisu vladinem od 11. septembra 1860. leta družbi kmetijski, imele c. kr. okrajne gosposke čuvati nad izpeljevanjem te postave, zginila tako, da nikjer ni duha ne sluha o njej. — Na to pa se vname živahna razprava. Vit. Gutmansthal trdi, da take reči se ne dajo ukazovati; tū

more le poduk ljudstva pravo zadeti. — Deželni glavar pl. Wurzbach o tej zadevi ni teh misli; trgatev v nepravem času je gotova škoda gospodarju samemu in deželi; naposled nasvetuje, naj se glavnemu odboru dá nálog, da pregleda postavo od 1860. leta in poroča prihodnjemu občnemu zboru: ali naj v veljavo stopi ta postava ali se kakorkoli predrugači. — Dr. Orel je za to, da se c. kr. deželna vlada naprosi, da vresniči 1860. leta oklicano postavo. — Dr. Bleiweis nasprotuje govoru viteza Gutmansthalu ter kaže na vinske kraje ob Renu (Rhein), kjer pridelujejo izvrstna vina, kjer so vinorejci vrlo umni in vendar imajo sila ostre postave o trgatvi; kako da bi tedaj pri nas samo poduk zadostoval! Dr. H. Costa omenja, da je nekdanj tudi v novomeškem okraji bila navada, da so vinorejci skupaj odločili dan trgatve. Gosp. Peter Kozler pripoveduje, da na Primorskem so okrajne gosposke sklicevale župane in ti so po dogovoru z najveljavnejšimi vinorejci odločili dan trgatve. C. kr. deželni predsednik gosp. pl. Conrad popisuje, kako je na Štajarskem in misli, da opravilstvo, ki jo po vinogradski postavi od 1860. leta imajo gorniki (Bergmeister), naj bi se izročilo županom. — Pri glasovanju je bil sprejet predlog Wurzbachov.

Prošnja podružnice v Ložu, da bi se hitrejši odtok vodi pred Golobino po globokejem in širjem jarku napravil in škodljive povodnji odvrnil, je bila c. kr. deželni vladi priporočena.

Prošnji podružnice Metliške, da bi se jej v zboru na ogled postavljeno predivo in dotično orodje na ogled poslalo, se bode zadostilo.

Nasvet podružnice Senožeske zaradi razdelitve ovác je bil dotičnemu odboru v prevdarek izročen.

Potem so prišli še nekateri nasvèti posamnih družbenikov na vrsto, o katerih govorimo drugi pot.

(Dalje prihodnjič.)

Kmet Jernej Pintar,

veliki sadjerejec in lep izgled drugim.

„Novice“ imajo od nekdanj častitljivo navado, da zapisujejo v svoje predalčke rojake naše, ki so umrli, pa so za domovino si pridobili zasluge na kakošnem polji.

Naj v ta predalček vvrstijo tudi za sadjerejo velikozasluženega Jerneja Pintarja pri sv. Tomažu v selški fari — brata izvrstnega sadjerejca fajmoštra L. Pintarja, ter povedó svojim bralcem nekatere črtice iz življenja njegovega, ki se je le prehitro končalo letošnjo spomlad možú še le 50 let staremu.

Jernej je bil prvi tistih štirih Gorencev, ktere so njegovi sosede šaljivo „4 sadjerejske evangeliste“ imenovali zato, ker so sadjerejo po deželi učili z besedo in djanjem. Ko je umrl, zapustil je nad 10.000 sadnih dreves, kajti poldrugi grunt je zasadil z drevesi in sadjerejo tako širil pri sv. Tomažu, da ima zdaj vsaka hiša svojo drevesnico. Pa tudi po družih vaséh je mnogim kmetom on drevesnice vredil in jih o tej reči podučeval. Drevesa je daleč okoli prodajal. Celó v lavantinsko dolino na Koroško jih je vozil. Selska dolina, Poljane, Bohinj, polje med Loko, Tržičem, Kamnikom in Ljubljano ima veliko veliko njegovih žlahnih dreves. Posebno rad je nove sorte iz drevesnice fajmoštra Pintarja zarezal in razširjal. Ker je sina izredil, kateri je prav pridno grunt obdeloval, to je že kakih 5 let, in Jernej skoraj nič družega delal, kakor samo sadjerejske reči in z nepopisljivim veseljem. Pozimi je hodil sèm ter tjà in drevesca prodajal, jeseni in spomladi jih je sadil in cepil. Na tisoče je on sam ljudém dreves zasadil,

kajti to je najrajši sam storil, da so drevesa bolj gotovo rastla. Več let sem je Jernej vsako spomlad sebi in drugim s pomočjo svojih dveh sinov in zeta svojega po 20.000 drevesec požlahnil; to se je godilo po svetoduharskih, loških in drugih drevesnicah. Pred kakimi petimi leti spomladi je s svojo roko 10.000 divjakov pocepil, sebi 6000, gosp. Grbcu, županu v Loki, pa 4000. Tudi Martanovo drevesnico v Medvodah je on vredil, kjer je letošnjo spomlad za žolčno mrzlico zbolel in žalibog! 19. majnika umrl. Jernej po vsem tem zasluži, da se njegovo imé, čeravno je bil preprost kmetič, ohrani zaznamcem našim. Jernej je zmiraj, koder je hodil, lepo sadje zapazoval in nikamur mu ni bilo spomlad predaleč po cepiče. On je precepil sebi in drugim veliko starih dreves, ki so bila za nič. Stare veje je požagal, potlej čez leto pa nove mladike z nakladom gosto pocepil. Taka drevesca že tretje leto rodé. Veliko zanikernih dreves bi si ljudjé tako lahko prav hitro zboljšali! Da-siravno Jernej ni znal ne pisati ne brati, vendar je vedel veliko reči, ktere so „Novice“ naznanile, in jih je rad poskušal. Tudi se je vsake ljubljanske sadne razstave vdeležil; na vsaki se je videlo obilo njegovega sadja; imel je dve svetinji. Vsake razstave je šel gledat in je potem iskal cepičev lepega sadja daleč okrog. Tudi ta misel ga je zmiraj navdajala, da bo šel spomladi z žlahnimi cepiči v torbi okrog po vsem Slovenskem grajščinam, farovžem in kmetom sadnih dreves cepit. Pa čas mu ni nikdar tega dopustil. Morda izpelje kdo drugi to misel? Ko je izvedel, da misli kmetijska družba popotne učitelje sadjerejske okrog pošiljati, ga je to tako veselilo, da je rekel: „jaz bi pa šel koj pomagat takim učiteljem“.

Sadjereja pa mu tudi ni bila prazno delo, temuč mu je, posebno zadnji dve leti, lepe denarce nesla. Leta 1869. je skoraj za 505 gold. drevesec prodal. Ali ni to za revnega kmeta lep dohodek? Njegovih lepih in žlahnih drevesec se dobí po ceni na tisoč pri njegovemu sinu Petru, pri sv. Tomažu blizo Loke.

Še naj povem, da je z Jernejem tudi umrlo veliko narodnega blagá. On je vedel toliko storij, da bi jih en teden vseh ne bil povedal; rad jih je in pre-rad ljudem pripovedoval. Tista „o ribčevem sinu“ bila je iz njegovih ust; zapisana je v „Sloveniji“. Pripovedovati pa je znal tako izvrstno in mično, da se ga ljudjé niso z lepo naveličali poslušati.

Politične stvari.

Avstrija in poročta njenega obstanka.

Pod tem naslovom je v nemškem jeziku (Oesterreich und die Bürgschaften seines Bestandes) na Dunaji prišla od dr. Adolfa Fischhofa dolgo in željno pričakovana knjiga na svetlo. Kolike važnosti so te bukve, priča jim je to, da vsi časniki od konca do kraja pretresajo jih obširno in izpisujejo iz njih tehtnejše stvari.

Imé Fischhofovo je na glasu že od leta 1848., in že samo to, da je knjiga njegova, obrnilo bi bilo veliko pozornost vseh politikov na to, kaj on pravi. Tem večje pomembe pa je dandanes, ko ravno kljenka ministerstvu, ki je dve leti na čelu vlade, in pa ustavi decemberski, ki je po njem se rodila na svet.

Kdo pa je vendar ta Fischhof, da je tako na glasu? — bode vprašal marsikter naših bralcev, kteremu politikovanje ni ravno vsakdanji kruh. Fischhof je po rodu Nmec, po veri jud, po stanu dohtar zdravilstva, in kot zeló čislan zdravnik je tudi bogat mož. Leta 1848., ko je Avstrija rešena bila verig absolutizma, bil je državni poslanec v prvem državnem zboru; ker je zastavo svobode visoko nosel, dolžili so ga mno-

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 22. decembra 1869.

Gospodarske stvari.

Kako kmetijstvu pomagati v naših krajih.

Spisal P. N. Feuser.

Glavna pomoč kmetijstvu je gnoj. To vé vsak gospodar, vendar premalo ceni to zlata vredno resnico. Poglejmo le na Ogersko v tiste kraje, kjer imajo zemljo že samo po sebi gnojno; njim ni mar za to, da bi jim živina kaj gnoja naredila; oni orjejo in sejejo, pa pridelajo veliko, če jim le dež ob pravem času pomoči zemljo, ki je rodovitna sama po sebi.

Nekdaj Ogrji niso imeli niti dobrih cest niti železnic, da bi bili lahko izvaževali svoj žitni pridelek; zdaj delajo na vse kraje železnice, in čedalje več vozijo žita na vse kraje in tudi v naše, in to po taki ceni, da se mi ne moremo meriti ž njimi.

„Pridelujte tedaj tudi vi več in cenejše“ — tako nam kliče ta ali uni; al nobeden se nas ne usmili, da bi nam v našo sososko pripeljal kakih tavžent vóz gnojá!“ Tako slišimo tožit naše gospodarje.

Da bi nekteri gospodarji lahko veliko več gnoja imeli, ko bi vedeli ž njim pametneje ravnati na pametnih gnojniščih, to je gotovo; al o tem ne govorim danes; meni je že to všeč, ako gospodarji le spoznajo, da jim gnojá manjka.

Mnogi gospodarji še nikoli niso računili, po čem jih stane mernik rži, ovsa, pšenice, krompirja itd., ki ga domá pridelajo. Dokler pa tega ne vedó, tavajo v slepoti. To pa jim lahko rečem: čem več da pridelajo, tem cenejše jih stane njih pridelek. Da marsikomu mernik rži na 5 gld. pride, to je gotovo; al on še tega ne vé ne, in tako prodaja svoj pridelek v zgubo ali pa domá prav dragó svoj kruh je.

Da tedaj več pridelamo, treba, da dobro gnojimo svoje polje; več gnojá pa si napravimo s tem, da živini damo dosti klaje in da z gnojem pametno ravnamo na gnojniščih. Da pa gospodar more živini več klaje dati, treba, da je več pridelal.

Brez dobrega gleštanja živine nikakor ni mogoče koristno poljedelstvo, in to še celó ne v naših bolj goratih krajih, kjer zemlja po naturi svoji ni rodovitna. Živina pa nam bode čedalje več dobička donášala, saj se vidi, da je mesó čedalje draže, in to zato, ker so se jeli Ogrji z živinorejo manj pečati in svoje pašnike predelujejo v njive.

To pa naj nas opominja, da se mi na vso moč vržemo bolj na živinorejo.

(Konec prihodnjič.)

Vélikí zbor družbe kmetijske kranjske

24. novembra.

(Dalje.)

Zboru se potem naznanja, da je gosp. Jan. Mah iz Zlateneka na Dolenskem družbi naznanil nadaljevanje svojih skušenj s svilnimi črviči, „Yama maí“ imenovanimi, ki se redijo od hrastovega perja. — Po teh skušnjah je prišel on do tega, da je gotovo, da 1) ti črviči so tako trdne in zdrave nature, da se morejo brez strahú pod milim nebom izrežati, 2) da je mogoče prav obilo svile (žide) pridelati, in 3) da niti hrastovo grmovje niti hrastov gozd po njih ne trpi nikakoršne škode v lesu. Al ker vsak svilorejec nima hrastovega gozda, zato pa mora te črviče z listjem rediti. Kdor pa ima velike hraste posekati ali velik del hrastovega gozda, ta se pregreší zoper dobro gospodarstvo, ako onega dela listja, ki se sme hrastovim drevsom brez škode vzeti, že ne pobere prejšnjo spomlad in ga tem črvičem ne poklada ali pa v ta namen ne prodá; polovico več dohodkov si lahko nakloni od svojega drevja s tako porabo hrastovega listja. —

V imenu glavnega odbora poroča dr. Orel o vprašanji, ki ga je c. kr. deželna vlada po ukazu ministerstvem stavila do družbe: kateri čas je z ozirom na poljska dela najpripravniši, da se rekruti za 8 tednov pokličejo na vojaške vaje. Glavni odbor, ker je ministerstvo reklo, da zimske mesece nikakor ne morejo biti vojaške vaje pod prostim nebom, je gledé na kmetijska opravila na Kranjskem nasvetoval, da vsak drug čas bila bi škoda velika, ako bi se kmetiški fantje odtegnili poljskim delom, samo z manjšo škodo se more to zgoditi od srede meseca vélikega travna (aprila) do srede meseca rožnika (junija). Po živahni razpravi je obveljal ta čas.

Po predlogu viteza Gutmansthalá bode prihodnji občni zbor kmetijske družbe meseca maja; sicer naj pa se glavnemu odboru želja izrekuje, naj bi vsako leto, ako je mogoče, bilo po več občnih zborov.

Družbin odbornik J. Seunig poroča o sredstvih, po katerih bi se dala reja kónj povzdigniti. Predlogi njegovi so bili trojni: 1) naj se osnuje posebno društvo v ta namen, 2) naj se ministerstvo kmetijstva prosi denarne pomoči, in 3) naj se izdá podučna knjižica. — Vitez Gutmansthal dodaja še en nasvet, namreč ta, naj kmetijska družba v dogovoru z mestnim magistratom dela na to, da bode v Ljubljani en poseben konjski sejm. Deželni glavar dr. pl. Wurzbach podpira ta predlog, rekši, da kranjska dežela je nekđaj imela lepe konje in da sedanji živinski sejmi, mešani s sejmom goveje živine, ne vstrezajo povzdigi konjske reje. — Dr. Jan. Bleiweis v tem, da se reče: „posebni konjski sejmi naj bodo“, ne vidi nobenega pomočka

za povzdigo konjereje; sejmov, da se konji, dobri ali mrhe, pripeljejo na prodaj, imamo dosti po deželi in v Ljubljani vsako leto 5. Ako hočejo konjski sejmi zboljšati konjerejo, morajo drugačni biti kakor so navadni sejmi; na tacih sejmih bi se, na priliko, morale kake premije deliti itd., c. kr. ministerstvo je družbi obljubilo že v povzdigo konjereje denarne pomoči; zato predlaga: slavni zbor naj izreče, da za potrebno priznava, da se za povzdigo konjereje kaj storí, in naj dá glavnemu odboru nálog, da o tem poroča prihodnjemu občnemu zboru. Poleg tega pa stavi še drug predlog, namreč ta, naj družba kmetijska prosi c. k. deželno vlado, da se na višem mestu potegne za to, da se pri delitvi državnih premij za žebce postavi pogoj, da se prejemnik take premije zaveže, da bode žebca tudi res rabil za pleme skoz predpisani čas. Predlog ta je podpiral dr. Bleiweis s tem, da se premije žebcem dadó le za to, da se rabijo za pleme, ne pa, da ga lastnik kamorkoli prodá ali rezati dá, če mu je spuščanje sitno; tudi biki, ki dobivajo premije, so vezani na ta pogoj. — Odbornika Schollmajer in Peter Kozler podpirata Gutmansthalov predlog za posebne konjske sejme. — C. k. deželni predsednik pl. Conrad govori za predlog dr. Bleiweisov, po katerem naj se državne premije žebcem pogojno dadó, da se res rabijo za pleme. — Baron Roschütz nasvetuje izsrečkovanje težkih kónj v tistem času, ko se konjem državne premije delijo. — Deželni glavar pl. Wurzbach nasvetuje, naj se vsi ti nasveti izročé glavnemu odboru v prevdarek in sporočilo v prihodnjem občnem zboru. — Ta predlog se sprejme kakor tudi predlog Bleiweisov o pogoji zarad premij pri žebcih.

Potem Rihard Dolenc po obširnem govoru o stanju kranjskega predivstva stavi 3 predloge, kako bi se lahko dalo povzdigniti predivstvo na Kranjskem, namreč 1) da si družba kmetijska kupi semena po vsem svetu slovečega ruskega ali holanškega lanú in ga razdeli po deželi, 2) naj družba skrbi za širjenje poduka o umnem predivstvu po posebnih bukvicah in učiteljih, ki po deželi gredó in gospodarje učijo, in 3) da se na delnice (akcije) osnuje posebna družba, koja skrbi za umno izdelovanje prediva po najnovejših skušnjah. (Govor Dolencev, ki ga je zbor z občno pohvalo sprejel, prinesemo ves brž ob novem letu). — Po končanem govoru je dr. Bleiweis zboru predstavil Piskarja in Majarona, koja obá sta bila z Dolencem v moravski Schönburg v učilnico poslana, rekši, da ti trije mladi kmetovalci morajo biti misijonarji za razširjevanje potrebnega poduka, da pridemo na Kranjskem do više stopinje v predivstvu. — Bar. Roschütz nasvetuje napravo poskušalnice za predivstvo, potem skrb, da se dobó učitelji umnega predivstva, in razpis premij za pridelovanje zimskega lanú in vsakoletno razstavo kranjskega prediva; tudi vitez Gutmansthal podpira razstavo. — Schollmajer odgovarja, da mnogi baronovi nasveti so že s tem rešeni, da imamo v Schönberški učilnici izučenih učiteljev. — Dr. Orel na kratko in jasno razlaga Dolenceve nasvete, — Dolenc spodbija Roschützeve nasvete in dokaže, da posebne poskušalnice ni treba, ako se to zgodi, kar je on nasvetoval, — dr. Bleiweis nasprotuje nasvetu Roschützovemu in Gutmansthalovemu, da bi se napravljale razstave kranjskega prediva, rekši, da tako razstavo vidimo danes (bil je ravno smajin dan) pred „rotovžem“ in jo vidimo vsak teden dvakrat, pa kaj hočemo sedanje kranjsko predivo razstavljati, ker delamo ravno na to, da dobimo boljšega v deželo po nasvetu Dolencevem? Predlogi baron Roschützevi padejo in sprejmejo se predlogi Dolencevi. (Konec prihodnjič.)

Gospodarska skušnja.

* Kako se jajca najgotovejše mehko skuha. Pravi čas zadeti, v katerem se jajce mehko skuha, ima ena kuharica to, druga drugo mero. Časnik „Obzor“ pravi, da najbolj gotovo je to-le: Kader ti voda zavre, vrzi jajce va-njo, in brž lonec odmakni od ognja; kader je voda vreti nehala, je jajce najboljše mehko kuhano. Morebiti da našim gospodinjam vstrežemo s tem svetom.

Gospodarske novice.

* Izvaževanje avstrijsko-ogerskega žita v vnanje dežele bo zeló zaostalo, kader se bodo najjužnejše železnice amerikske sklenile s severnimi; gotovo je neki, da kmalu se bode toliko žita iz Amerike pripeljalo na Angležko in Francosko, da bo trgovina avstrijsko-ogerskega žita v te dežele veliko škodo trpela. Po železnicah bode svét čedalje manjši.

* Na Rajnu so vina letos pridelali komaj tretji del od navadnega pridelka, al nadjajo se, da bode dobro.

Delovanje

deželnega zbora kranjskega 1869. leta.

VII.

V seji 19., to je poslednji seji letošnjega zbora, je prišla na vrsto razprava o postavi, koja določi rabo domačega (slovenskega) jezika v pisarnicah c. k. gospósk.

Ustavni odsek, kteremu poročevalec je bil dr. J. Razlag, je v tej zadevi poročal tako-le:

Slavni deželni zbor! Vsled prejetega naloga je ustavni odsek v pretres vzel nasvet gosp. dr. Janeza Bleiweisa zarad rabe slovenskega jezika v c. kr. uradnih naše dežele (priloga 76). Da pa se zadostuje postavno izrečenemu načelu ravnopravnosti, prvi podlagi vsestranskega porazumljenja in sprave, je ustavni odsek soglasno sklenil, omenjeni nasvet tako razširiti, da nova postava ustreza vsem željam in potrebam naše dežele pričakovaje, da bode deželna postava stalno kazalo vsem c. kr. uradnikom pri njih vsakdanjem občenju s strankami, ker dosedanje postave, kakor §§. 13., 165. in 166. občnega reda državljanske pravde z dvornim dekretom od 22. dec. 1835. št. 109. zbirki pravosodnih postav, potem §§. 123. in 184. reda kazenske pravde le sodnije vežejo. Ustavni odsek toraj z ozirom na člen 19. splošnih drž. pravic predlaga načrt postave, ktero sl. deželni zbor naj sprejeti sklène.

Postava.

S pritrjenjem deželnega zbora Mojega vojvodstva Kranjskega ukazujem tako-le:

§. 1. C. k. uradnije naj v občenju z ljudstvom jezik rabijo tako-le:

a) Slovenske vloge se vselej rešujejo v slovenskem, nemške pa v nemškem jeziku.

b) Zaslíšbe in obravnave s slovenskimi ljudmi (strankami, občinami) se opravljajo v slovenskem, z nemškimi pa v nemškem jeziku; v slovenskem, gledé na nemške stranke pa v nemškem jeziku se pišejo vsi dotični protokoli ter izdajajo dotične rešitve in posebno zatožbe in razsodbe.

§. 2. Določbe prejšnjega paragrafa veljajo za vse c. kr. uradnije, posebno za vse politične, davkovske in sodnje reči v civilnem kakor kazenskem postopu.

§. 3. Ministrom, kterih se dotiče, se nalaga izvršitev te postave. —

Na to poprime c. k. dež. predsednik pl. Conrad besedo. On ne nasprotuje pravilom, v tej postavi izre-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrť leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 29. decembra 1869.

Gospodarske stvari.

Veliki zbor družbe kmetijske kranjske

24. novembra.

(Konec.)

Vitez Gutmansthal je vprašal, kako stoji z napravo učilnice sadje- in sviloreje na Dolenskem? Deželni glavar dr. Wurzbach mu odgovori, da ta stvar je v rokah deželnega zbora, se pa letos ni mōgla še rešiti. — Grof Lanthieri iz Vipave ponudi grad na Slapem in nekoliko oralov zemlje v napravo učilnice za vinstvo. Na predlog deželnega glavarja je zbor to ponudbo sprejel z očitnim izrazom hvaležnosti in odboru nalog dal, naj to zadevo do konca dožene.

Viši gozdnar gosp. Scheyrer, oni mož, ki je lepo gozdarsko knjižico „Navod“ spisal našim gospodarjem, je družbi izročil modél železnice, po kateri se more prevaževati les; družba bode ta modél darovala gospodarski šoli v Šneperku.

Dr. Jan. Bleiweis nasvetuje v imenu odborovem kmetovalce, kateri naj se ali zavoljo posebne marljivosti v sadjereji, ali pa v reji murbovih dreves s sreberno svetinjo počastijo; ti-le so:

gospodar Blaž Brgant pri sv. Tomažu v selški fari;

gospodar Jožef Mulej iz Studenčica na Gorenškem,

gospodar Jože Povše iz Zaboršta na Dolenskem, gospodar Jože Tifolt iz Golobinjeka na Dolenskem.

Zbor je soglasno pritrdil predlogu, da se imenovanim sadje- in murborejcem podeli sreberna svetinja.

Po predlogu dotičnih podružnic so bili gospod Edvard Schaffer iz Vinjgorice na Dolenskem, gosp. Fr. Seraf. Hudovernik iz Radolice in pa grof Lanthieri iz Vipave poslavljani s častno diplomom za sadje- in svilorejne zasluge.

Ko je bilo več častnih in dopisovalnih udov izvoljenih (prave ude voli po družbinih pravilih glavni odbor sam), se je končala seja zvečer ob 6. uri s tem, da je po predlogu Gutmansthalovem zbor zahvalo izrekel s živahnimi živio-klici dr. Costi zato, da je leto in dan umno in prevdarno, marljivo in neutrudljivo vodil opravila glavnega odbora.

Kako kmetijstvu pomagati v naših krajih.

Spisal P. N. Feuser.

(Konec.)

Prvo, česar nam je treba, je to, da izrejamo dobro živino in si le lepa teleta pridržimo za pleme. Da pa taka teleta dobimo, je treba le lepih dobrih krav, in

te voditi le k dobrim juncem. Se vé, da v enem hipu ne moremo vseh naših krav nadomestiti z dobrimi; al kar je slabih in grdih juncev (bikov), te saj odpravimo in če tudi nam to stroškov prizadene. (Nekdaj so pri nas soseske v združbi imele bike za pleme, — od tod senožeti, ki še dandanes imajo imé „bikovine“; kako da so te koristne „španovije“ nehale?)

S tem, da si oskrbimo dobre krave in bike, pa še ni vse pri kraji, treba je tudi skrbeti, da breje krave dobivajo dovolj klaje, in da teleta pridno gleštamo, — zato pa je dovolj krme (klaje) treba poleti in pozimi. Skrbimo tedaj za pridelovanje klaje, ktera se v bolj goratih krajih dobro sponaša zato, ker detelji in travi ne manjka vlage.

Škoda, da štajarska detelja ne trpi več let! Imenujejo jo sicer triletno, al to je preveč rečeno. Štajarska detelja je gosta in čvrsta prvo leto, ko se seje, in drugo leto je najbolj rodovitna; tretje leto pa že pešati začne, koreninice njene odmrjó in zaraša se plevel; tako gré več let naprej, ako se štajarska detelja pusti.

Zato je dobro, ako z deteljo vred sejemo še družih trav, da je deteljišče po njih lepo in izdatno.

Če imamo globoko, nekoliko apnato zemljo, dobro pognojeno in brez plevéla, in lega našega polja ni v takem kraji, kjer ostra burja piše, ondi sejmo lucerno (nemško) deteljo, ktera veliko let strpi, in kjer po 4 do 5krat na leto kositi moreš. Nemške detelje se kakor štajarske kakih 30 funtov na oral (joh) seje pod kako žito, ki pa mora redko sejano biti, da se koreninice te detelje prav močno razviti morejo.

Če pa gospodar svoje polje ima na solčnih, strmih krajih z veliko apnenika, in če tudi dobra zemlja ni globoka in je bolj peščena, ondi naj seje esparseto (turško deteljo); le mora za-njo zemlja taka biti, da svoje dolge korenine, kakor nemška, lahko požene do 10 in še več čevljev globoko. Zato nemška in turška detelja ne vsahnete v suši tako lahko kakor štajarska, ker v globočini dobivate mokroto. Esparsete se seje 8 do 10 mernikov na oral (njeno seme je veliko debeleje od navadnega deteljnega semena); sej jo zgodaj spomladi pod kako žito in povleci jo. Turška detelja strpi toliko let kakor nemška, kosí se pa vsako leto le enkrat, al ta košnja je zdatna in turška detelja je najbolj tečna med vsemi. Kar je še po košnji izraste, dá se živini popasti, al nikoli ovcam, ki turško in nemško deteljo pokončajo.

Naj zdaj po vsem tem povem še, ktera deteljna in travina semena se dajo dobro mešati za setev.

Za bolj vlažne (mokre) kraje je na oral (joh) polja treba: 5 funtov štajarske detelje, 5 funtov rumene mermulike (gelber Hopfenklee), 4 funte bele detelje (Bastardklee), 10 funtov mačjega repa (Thimotheusgras),